

3.3.2026

JULKINEN

JulkICT

O-P Rissanen

Asia: E 113/2025 vp Valtioneuvoston selvitys: E-kirje Komission tiedonanto Data Unioni strategiasta

Aika: Eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunta torstai 5.3.2026 klo 12.00

Data Unioni strategia

Komission tiedonanto Dataunionistrategia - Dataa tekoälyn käyttöön (COM (2025) 835 FINAL, 19.11.2025) pohjautuu Euroopan datastrategiaan (2020–2025). Tietävästi sen luomisessa käytettiin merkittävästi hyväksi Suomen tietopoliittista selontekoa ("Eettistä tietopoliittikkaa tekoälyn aikakaudella", VNS 7/2018 vp). Strategian kumpikin versio vastaa kansallisia pitkän ajan tavoitteita, mutta erityisesti strategian toimeenpano sektorikohtaisella sääntelyllä on tuonut meille uusia vaatimuksia. Kokonaisuutena kehityksen suuntaa voidaan pitää hyvänä.

EU:n datan tilannetta kuvataan hajanaiseksi. Kokonaiskuva on tämä, mutta samaan aikaan meillä on myös koko unionin kattavia yhteisiä tietokantoja ja -varantoja palvelemissa yhtenäistä toimintaa. Esimerkkejä näistä ovat tulliliitto, rajaliikenne (Schengen), EUSTAT ja euroalue. Näiden taustalla on pitkä ja monivaiheinen työ. Sääntelyn lisäksi on tehty mittava työ yhteentoimivuuden saavuttamiseksi. Yhtenäinen toiminta ei olisi mahdollista ilman tätä.

Data-avaruudet on valittu termiksi kuvaamaan väljempää yhteistyötä. Ensimmäinen data-avaruus on terveys, EHDS (European Health Data Space). Sen sääntely on hyväksytty ja toimeenpano on alkanut. Siihen sisältyy pitkät siirtymäajat ja suuri joukko toimeenpanoasetuksia. EHDS on hyvä esimerkki, miten vaativaa on toimeenpanna dataunionistrategiaa käytännössä koko unionin alueella. Jos ja kun 2030-luvulla saavutetaan tilanne, jossa EU-kansalaisten tiedot siirtyvät kitkatta ja turvallisesti koko unionin alueella, lisää se mahdollisuutta vapaaseen liikkuvuuteen, palvelumarkkinoiden kehittämiseen ja uusia mahdollisuuksia toiminnan järjestämiseen. Terveystiedot vaativat lisäksi tietyistä erityistä suojasta, mikä lisää haastavuutta.

EHDS on myös hyvä esimerkki siitä, miten tietoavaruuden eurooppalaisistuminen asettaa kansallisesti uusia vaatimuksia. Sen lähtökohtana on ollut Suomen toisiolaki sekä Kanta-palvelut. EHDS sisältää paljon uusia vaatimuksia tiedolle sekä uusia ratkaisuja. Meillä on hyvät asemat toimeenpanoon, mutta mitä ilmeisimmin joudumme tekemään suuren joukon muutoksia meidän nykyiseen ympäristöömme. STM:n arvion mukaan ne ovat suurelta osin parannuksia. Päätöksiä niistä ei ole tehty.

Terveysdata-avaruus on varmasti yksi hankalimmista, mutta on ilmeistä, että **kaikki data-avaruudet** tulevat vaatimaan paljon työtä. Se tehdään sektoreittain. Toimivaa data-avaruutta ei synny ilman yksityiskohtaisia yhteentoimivuuden kuvauksia ja määrittämiä. Väistämättä myös sääntely on välttämätöntä. Ylemmän tason sääntely voi olla yleisempää, mutta esimerkiksi toimeenpanoasetuksissa joudutaan säätämään myös hyvin yksityiskohtaisesti.

Edellä oleva tarkastelu väistämättä hivenen kyseenalaistaa strategian tavoitteen sääntelyn yksinkertaistamisesta. Sitä voidaan ja pitää tehdä yleissääntelyssä, mutta aidosti yhteentoimiva unioni tarvitsee sääntelyä. Samassa yhteydessä julkaistu niin sanottu Digiomnibus-paketti pyrkii yksinkertaistamaan sääntelyä kokoamalla useamman säännöksen yhteen. Suunta on oikea, mutta merkittävää yksinkertaistamista ei ole näköpiirissä.

Tekoälyä ei ole ilman dataa. Tekoälyhankkeista jopa 80 % resursseista menee datan käsittelyyn. Samaan aikaan keskustelu kertyy kilpailevien tekoälyratkaisujen ympärille. Tekoälykeskustelu keskittyy suuriin kielimalleihin, joihin imetään kaikki mahdollinen saatavilla oleva digitaalinen data. Muissa tekoälyn soveltamiskohteissa datan laadulla ja ymmärrettävyydellä on erittäin suuri merkitys. Se on tärkeä keino saada tekoäly toimimaan oikein. Huonolaatuinen tai väärinymmärretty data voi johtaa pahoihin vinoumiin.

Strategian otsikossakin on asetettu tavoitteeksi datan saaminen tekoälyn hyödynnettäväksi. Tätä voidaan perustella tekoälyn merkityksellä ja muutoksen mahdollisuudella. Kyseessä on minun yli 40 vuotisen atk-urani ehdottomasti merkittävin teknologia. Huolimatta tekoälyn kiistattomasta tärkeydestä koko Euroopalle on muistettava, että edelleen on paljon käytössä muitakin teknologioita ja keinoja käyttää dataa tehokkaammin esimerkiksi palveluiden kehittämisessä.

Arvokkaat tietoaineistot on nostettu Dataunionistrategiassa yhdeksi keinoksi edistää tekoälyn käyttöä ja kehittämistä. Näiden on avoimen datan direktiivin (EU) 2019/1024 nojalla oltava saatavilla maksutta ja yleisesti käytössä olevissa tiedostomuodoissa rajapintojen kautta. Digiomnibus-paketti ei käytännössä vaikuta tähän sääntelyyn. Komissio aikoo ehdottaa vuonna 2026 arvokkaiden tietoaineistojen luettelon laajentamista kattamaan muun muassa oikeudelliset, tuomioistuin- ja hallinnolliset tiedot.

Tämä kytkeytyy myös komission strategiaan digitaalisesta oikeudesta vuosille 2025-2030 (COM(2025) 802 final; E 6/2026 vp). Arvokkaiden tietoaineistojen laajentamista koskevaa ehdotusta on arvioitava erikseen, kunhan komissio sen antaa, mutta siihen voidaan tässä vaiheessa suhtautua myönteisesti. Kyseisillä aineistoilla on merkitystä sellaisten sovellusten kehittämisessä, jotka voisivat auttaa tehostamaan julkisen hallinnon toimintaa, kunhan ne saadaan markkinoille ja käyttöön. Oikeuslaitoksessa syntyvien tietoaineistojen kohdalla on luonnollisesti kiinnitettävä erityistä huomiota kustannusvaikutuksiin sekä tietosuojaan.

Myös **suvereniteettikeskustelua** käydään teknologian ympärillä unohtaen datan merkitys. Tavoitteet suvereniteetista jäävät puolitiehen ilman datan hallintaa. Tämä on huomioitu strategiassa, mutta taas kerran korostuvat edellä kuvatut monimutkaiset haasteet datan saamisesta käytettäväksi koko unionin alueella. Tilannetta voisi verrata amerikkalaisiin teknologiajätteihin. Erityisesti Alphabet (Google) ja Meta (Facebook, Instagram) ovat koonneet suunnattomat tietomassat, joita he hallitsevat suvereenisti.

Olli-Pekka Rissanen

Johtava asiantuntija